

Alam-Pedja koostöökogu koosolek

Laeval „Ahti“ ja Palupõhja looduskoolis

02. juuni 2021

Algus 14.00, lõpp 21.30

Protokollis ja juhatas: Kaili Viilma.

Osalejate nimekiri **Lisas 1**.

Päevakord:

1. Alam-Pedja kultuuripärandi, elustiku ja luhtade kasutusloo tutvustus laeval „Ahti“ – **Andres Põhjala**
2. Alam-Pedja koostöökogu uute osalejate tutvustus Palupõhja looduskoolis
3. Eelmise koosoleku kokkulepetest – **Kaili Viilma**
4. Rohunepi seire plaanidest/edenemisest – **Leho Luigujõe** nimel Kaili Viilma
5. LIFE IP kliimaprojekti Alam-Pedja osa tutvustus – **Kaili Viilma**
6. AP niitude majandamise kavast – **Ragnar Kapaun**
7. Alam-Pedjast järelevalve pilgu läbi – 2020. a tulemused ja 2021. a plaanid – **Kristi Loit**.
8. RMK külastuskorralduse ja loodushoiutööde plaanid 2021. a – **Malle Oras ja Priit Voolaid**
9. Palupõhja looduskooli elust erakordsetes tingimustes – **Robert Oetjen**
10. Piirkonna KOVide üldplaneeringute arengutest – **Kaili Viilma**.
11. Alam-Pedja 2024. a. juubeliraamatu plaanide tutvustus – **Sven Začek**

Kokkuvõte:

1. Alam-Pedja kultuuripärandi ja luhtade kasutusloo tutvustus – Andres Põhjala

Marsruudil Ihamakingu-Palupõhja toimunud laeva „Ahti“ reisil tutvuti erineva hooldusega luhaaladega (karjatatud ja niidetud), õpiti ornitoloogide juhendamisel tundma luhtadel tegutsevaid linde ja kuulati Emajõe kallastel asunud vanade asustatud paikade lugusid (talukohad, kõrts jpm). *Allolevad fotod Kaili Viilma'lt.*

Luhalehmad Ihamakingul, vesi kõrgel

Linnupidu samuti Ihamakingul

Piir niidetud ja karjatatud luhaniidu vahel

Kobraste pesakuhilaid oli ka lageluhtadel

2. Alam-Pedja koostöökogu uute osalejate tutvustus

KeA looduskasutuse osakonna lõuna piirkonna juhtivspetsialist Kaili Viilma asemel on viimased 4,5 kuud **Märt Holtsmann, kelle poole tasub pöörduda kaitsealal tegevuslubadega seotud küsimustes.**

3. Eelmise koosoleku kokkulepetest – Kaili Viilma

- Kaili Viilma esitas jahinduse ja vee-elustiku büroole ettepaneku veealuse kalastamise keelustamiseks kaitsealade vooluveekogudel e-posti teel 03.12.2020 nii JAVE kui ka KeMi kalavarude spetsialistile Kaire Märtilile, kuid ettepanekutega ei arvestatud.
- Jõeliikluse videovalve võimalusi pole uuel aastal ühtses Keskkonnaametis veel arutatud.
- Keskkonnaamet on Alam-Pedja vajalikud infosiltide asukohad kaardistanud ja need on tellitud (RMK räägib hiljem); uute laagripaikade asukohti ei ole kokku lepitud.
- RMK on tellinud haavapostid ning saadab räägib hiljem ka Selli-Sillaotsa puhkemajakese ümbertõstmise võimalustest tiigi kaldale.
- Kaili Viilma palus 03.13.2020 Priit Voolaidilt RMK 2021. a tööde plaane kirjalikult, kuna Arvi Põltaas ootab endiselt kontakte projekteerijatega. RMK kontakteerus Arvi Põltaasiga, kuid uue tee osas osapooli rahuldava kokkuleppeni ei jõutud.
- KeA ei ole välja pakkunud, millise sisuga sidid tuleks panna suletavatele luhateedele.

Otsustati: Viljar Ilves pakub KeA keskkonnahariduse spetsialistile Piret Valgele välja oma versiooni tee sulgemisest informeerivast tekstist; KeA kooskõlastab selle ja annab RMK-le üle sildi tootmiseks ja paigaldamiseks.

- Keskkonnaamet rõhutas 03.12.2020 e-kirjas Maanteeameti Lõuna piirkonna teehooldusjuhile Janar Taalile loomade ülekäikude rajamise vajadust Kärevere sillast algaval teelõigul ehitusprojekti menetluse käigus ja küsis, kui palju ja kes liiguvad Aruvälja lõigul videokaamerate info alusel. Vastust ei ole saanud.
- Kristi Loit andis teada, et Kulu soos aset leidnud rikkumismenetluse kohta võrreldes 6 kuu taguse ajaga (info saadetud KOKO listile 03.12.2020) täiendavat infot ei ole. Teadaolevalt on soosaarele veetud jäätmed eemaldatud.

4. Rohunepi seire plaanidest/edenemisest – Leho Luigujõe nimel Kaili Viilma

Tänase seisuga on linde püütud 4 mängus, igast mängust sai saatjad 2 lindu. Valituks osutusid suuremad ja raskemad nepid, lootes, et ehk neist on mõni ema, kuid kahtleme selles. Emaslinnud külastavad mängu väga lühiajaliselt ja neid on seepärast raske tabada. Sood on eristatavad sisuliselt vaid kaalu järgi, emased on raskemad.

1. Altnurga (Alam-Pedja) – püüti kuus neppi
2. Kärevere (Alam-Pedja) - püüti kuus neppi
3. Kelu (Matsalu) - püüti kuus neppi
4. Raana (Matsalu) – püüti kuus neppi

Kõik saatjatega nepid said nimed võimalikult sooneutraalselt kommade järgi. Järgmist linnupüügi planeerime Mustjõe luhal, kuhu minnakse täna mängu püügiks märkima. Plaan oli ka Alam-Pedja, kuid suure vee tõttu on see raskendatud.

Saatjatega linnud (hiljem näidati ka nende liikumisskeemidega pilte):

- **Pilveke** (Altnurga) - näitas kätte tõenäolise nepimängu Kirnas ning on kolm korda käinud öösiti Laeva raba keskosas. Võimalik, et tegu on emaslinnuga, kui mitte, siis uue mängukohaga. ÄKKI EMANE!!!
- **Kaseke** (Altnurga) on suhteliselt paikne, kuid käib aegajalt kaugemal põldudel. Kahtlustame ühte uut mängu. Käis ühel ööl Laeva soo keskosas ning mitmel ümbruskonna mahajäetud heinamaal, mida me kontrollima läheme.
- **Oravake** (Kärevere) on väga paikne. Pildil on näha nii mängu- (paremal) kui ka toitumiskoht.
- **Komeet** (Kärevere) on samuti suhteliselt paikne, kuid käis ühel ööl Teilma mängus.
- **Tõmmu** (Kelu) vahetas mängukohta ja on nüüd kõva tegija Raana mängus. Tõmmu reetis Matsalus seega 2 naabermängu.
- **Ananass** (Raana) on suhteliselt paikne, kuid käis ühel ööl pisut ka eemal.
- **Maiuspala** (Raana) reetis uue mängukoha meie poolt kaua otsitud paigas, Rannajõe lagedal.
- **Tuljak** (Kelu) on kõige suurem üllataja. Paar päeva peale püüki lendas ta Keila jõe luhale kus reetis uue mängu (4 lindu). Nelja päeva pärast põrutas Soome, Kirkonummi, kus peatus majade vahel oleval niiskel märgalal. Sealt edasi lendas ta Müllunkulma, kus reetis tõenäolise mängu ja hetkel mängib juba paar päeva Kortejärve linnutorni naabruses. Rohunepp on Soomes keskmist sorti haruldus ning reedetud kohti hoiaime saladuses, et vältida liigset tähelepanu.

5. LIFE IP kliimaprojekti Alam-Pedja osa plaanide tutvustus – Kaili Viilma

Otsust LIFE IP kliimaprojekti kohta oodatakse jaanipäeva paiku. Projekti raames plaaniti ka Alam-Pedja LKA-l teostatavaid looduskaitseteid – märgalade taastamine, veekogude seisundi parandamine, väikekiskjate ja kopra ohjamine, luhahoolduse edendamine koos heinakasutuse uuringutega ning seire ja loodushariduslikud tegevused – mahuga üle 7 miljoni. Teadaolevalt on projekt hetkel hindamisel ja küsitakse täiendavaid küsimusi. Projekti ametlik algus on kavandatud 2022. aastast, kuid ettevalmistustega võib väidetavalt alustada varem. Põgusalt vaadati projekti kogumaksumust (üle 18 miljoni, millest 10 miljonit küsitakse LIFE vahendistest, ülejäänud omavahendid). Suurim kaasfinantseerija on RMK.

6. AP niitude majandamise kavast – Ragnar Kapaun

Sügiseks, kui rohuneppi kava on valminud, saab esitada ka nägemuse Alam-Pedja PLK-de hoolduskavast. Enne rohuneppi kaitse korraldamise kava kinnitamist ning mängude ja elupaikade kaardistamist ei ole võimalik ka head hoolduskava teha.

Järgnes väga pikk diskussioon PLK-de kavandatavate rahastusmehhanismide ja luhahoolduse tuleviku võimalikkuse teemadel. Riigikohtu lahendi kohaselt ei saa olla olukorda, kus tavapärasel põllumaal on toetused suuremad kui looduskaitsete piirangutega PLK-l, kuid hetkel on trendid just vastupidised.

Ettepanek: Lätlastel oli alanud perioodil niitmise algusaeg vaba ja KeA uurib lätlaste kogemusi sellise niitmise mõjude osas elustikule ja kaitse-eesmärkidele.

7. Alam-Pedja järelevalve pilgu läbi – 2020. a tulemused ja 2021. a plaanid – Kristi Loit

2021. a. on olnud Alam-Pedjal üsna vaikne, kuna ilmad pole väljas käimist soosinud. 1. mail korraldati RMKga ja Tartumaa Arendusseltsiga koostöös järelevalve reid ja talgud 27 tuh. liitri prügi koristamiseks. Rohkem rikkumisi oli Emajõe Suursoos Praagal, Alam-Pedjal olid mõned kalamehed liikumispiiranguga alal. Naela ja Rasti puhkekohad olid külastajaid täis ja kanuudega matkavad inimesed olid seepärast mujale laagrisse jäänud. Sellisteks juhtudeks tuleb leida lahendus, sest külastuskoormus ajas aina kasvab ja ei saa loota, et inimesed kohale jõudes ei püüa laagripaiku leida. Kontrollil leiti ka paar vana võrku. Rohkem kaebusi laekub on Ulila kandist.

Peipsiveerel on plaanitud küll uued kalastuskohad, aga realselt pole veel silte jõutud paigaldada ja seepärast pole uute kohtade ja keelusiltide mõjusid veel teada. Alam-Pedjale on tellitud 10 käitumisjuhistega silti ja asukohad on valitud, Käreverre 8 tk. Sildid on ilma kaartideta. Uusi lõkke- ja puhkekohti Alam-Pedjale esialgu ei rajata, vaid vaadatakse, kuidas Peipsiveerel toimib. Järelevalve hinnangul peaks siiski rajama puhkekohti ka Emajõe äärde Rekust Jõesuuni.

Toetatakse ühe kontsentreeritud puhkeala väljaarendamist Alam-Pedjale kui paljude hajutatud puhkekohtade lubamist. Reku oleks potentsiaalne koht – KeA suhtleb vallaga, et ÜP-s seda käsitleks.

Sillale tahetakse panna jettide keelusildid, aga Transpordiamet on vastu sellele, et sildade külge silte paigaldada.

Otsus: Märt Holtsmann vaatab Kärevere sillad üle ja pakub Transpordiametile ise mitte-invasiivse lahenduse sildi paigaldamiseks välja ning edastab tulemuse RMK-le.

Ettepanek: Koristustalgud tuleks korraldada sügisel, külastushooaja lõpus, et koristada enne kevadist suurvett.

Ettepanek: Külastusmõjudele tuleks teha keskkonnamõjude hindamine.

8. RMK külastuskorralduse ja loodushoiutööde plaanidest 2021. aastaks – Malle Oras ja Priit Voolaid

Külastuskorraldus:

Naela ja Rasti uuendatud laagripaigad said talvel küttepuid, Selli-Sillaotsa ei ole hetkel vist enam probleemne, sest külastusuuringu tegija kurtis külastajate puuduse üle. Haavapakud on Selli-Sillaotsale laiali veetud ja ootavad paigaldamist. KeA keskkonnaharidusega koostöös tuleb uuendada raja info ja teavitusmaterjalid. Tagumise varjualuse katuse remonti sel aastal ilmselt ei tule, aga selle ümber tõstmine tiigi kaldale on mõeldav, kui ehituslikult ei pea varjualust päris lahti võtma. Kaalutud on ka uue varjualuse rajamist, aga lõkkekohta ikkagi ei tehta.

Ettepanek: rajal võiks istekohti olla, kus jalga puhata. RMK kaalub seda vajadust, aga tähtaega ei ütle.

Kirna on tõeline murelaps, rada on ekstreemne ja 1 km tornini on üsna läbimatu. Kui vihmaperioodid sagenevad, siis olukord ei parane. Sildade reki projekt võetakse vastu juuni lõpuks. Esimesena peaks minema Pikknurme silla rekiks. RMK küsis, kas Kirna rada üldse pikas perspektiivis säilitada. Üldiselt arvati, et Kirna raja likvideerimisega ei maksa kiirustada.

Kirna rajal ulatuvad PLK piirid ulatuvad praegu metsa sisse ja rada on nihkunud PLK-le.

Ettepanek: Puhastada rada RMK, KeA PLK ja lepingulise maahooldaja osalusel selle vanasse trassi. Ragnar Kapaun vaatab PLK piiri üle ja talgute korras tehakse augustis töö ära.

Ettepanek: Panna siiski RMK poolt luhateedele keelusildid ja füüsilised tõkked (maahooldaja) – Nasja, Koosa ja Kirna.

Loodushoiutööd:

2020. aastal oli Verevi külas mahukam taastamistöö, mida alustati 2018. aastal. Kokku taastati 140 ha, sel talvel 83 ha. Giljotiin kogus materjali kokku ala serva. Kogu materjali ei utiliseerita, vaid osa jääb kohapeale lagunema. Kännud freesiti ja tulemus sai varasemast oluliselt kvaliteetsem. 57 ha freesitakse veel üle enne rentnikule üle andmist. Nasja nurga lamminiitudel tehakse kolmas aasta freesimist rentniku soovil, siis peaks ala niitmisvalmis olema. 2021. aastal saadi anda Ilmatsalu luht hooldusesse, 360 ha. RMK plaanib sinna kaitseala piirile metsateed, mida saab pikendada kaitsealale üle Lauge peakraavi ja rajatakse ka laoplat.

Palupõhja luha juurdepääsutee projekteerimine (1,13 km) on läbinud maaomanikega läbirääkimised ja läheb projekteerimisse. Lõplik trass otsustatakse projekteerimise faasis. Töös veel Kirna juurdepääsutrassi kindlustamine (3 lõiku, 2 koolmekohta) ning Nasja nurga kahe mahasõidu kindlustamine ja pikendamine. Soosaare rabasse on tellitud 56 paisu remont. 7 lõiku Laashoone juurdepääsutrassi kindlustamist.

RMK ei ole jätkuvalt nõus rajama teed läbi lammimetsa ega panema ka truupi, kuigi KeA on oma nõusoleku tee rajamiseks andnud.

Otsus: KeA on seisukoha Laashoone luhatee osas kujundanud ja uurib selle realiseerimise võimalusi.

9. Palupõhja looduskooli elust erakordsetes tingimustes – Robert Oetjen

2020. a. jäid kõik koolitustegevused Palupõhjal ootamatult seisma, aga see andiski mahti maja kohendada. Maja puhastati nahkhiirte elutegevuse jälgedest, korrastati küttekoldeid jms. Poska Gümnaasiumi 2020. a. kevadised praktikumid toodi sügisesse, sel aastal tulevad Waldorf koolid, Ülenurme Gümnaasium. Poska praktikumid jne. Suvel on ka mõned laagrid, Loodusmaja zooloogiaringi laagrid jms. Päris iga päeva maja täis pole, aga tegemist jätkub. LKÜ Kotkaga on liitunud uued noored, kes tegelevad liigiinventuuridega. Ettepanekud Palupõhja tegemisteks on teretulnud.

10. Piirkonna KOVide üldplaneeringute arengutest – Kaili Viilma

KOVide esindajaid ei osalenud. Viljandi ÜP on saanud KeA märkused, aga Alam-Pedjale tegevusi kavandatud pole. Tartu ja Elva vald pole seni oma ÜPsid esitanud, Tartu linna ÜP käsi kooskõlastusringil ja siis sai Kärevere silla heinasadama sisse kantud. Põltsamaa valla ÜP sai samuti KeA kooskõlastuse, mis võeti Natura hindamise teema tõttu tagasi.

Kohalolijatele pandi südamele piirkonna ÜPd-de protsessis kindlasti aktiivselt ja tähelepanelikult osaleda, sest arendussurve seoses transpordi ja taastuvenergeetika valdkonna vajadustega on väga suur, rohevõrgustiku toimivuse hindamine on väga nõrk (käsil alles esimene pilootprojekt) ning ka ehituskeeluvöönditele on surve üha suurem. Põgusalt räägiti hetkel riigi tuuleenergeetika valdkonnas toimuvast (riigi tellimusena soovitakse leida maksimaalselt alasid tuuleparkide püstitamiseks ka maismaale, kuid elustiku kaitse seab sellele märkimisväärseid piiranguid).

11. Alam-Pedja juubeliraamatu tutvustus ja Eesti loodust promova video-pildiprogrammi näitamine – Sven Začek

Alam-Pedja LKS loomisest saab 2024. aastal 30 aastat ning sel puhul on Arne Ader ja Sven Začek juba praegu kokku pannud uue raamatu ideee, mis kätkeb nii olemasoleva pildipanga kui ka uute fotode jäädvustamis koos väände lugude jutustamisega ning võrdluspiltide esitamisega, mis on vahepealse tosina aasta jooksul juhtunud, kui viimane Alam-Pedja raamat välja anti.

KOKKULEPPED:

- 1. Viljar Ilves pakub KeA keskkonnahariduse spetsialistile Piret Valgele välja oma versiooni tee sulgemisest informeerivast tekstist; KeA kooskõlastab selle ja annab RMK-le üle sildi tootmiseks ja paigaldamiseks – Nasja, Koosa ja Kirna, maahooldaja valmis paigaldama füüsilised tõkked.**
- 2. Sügiseks, kui rohunepe kava on valminud, esitab Ragnar Kapaun ka nägemuse Alam-Pedja PLK-de hoolduskavast.**
- 3. Lätlastel oli alanud perioodil niitmise algusaeg vaba ja KeA uurib lätlaste kogemusi sellise niitmise mõjude osas elustikule ja kaitse-eesmärkidele.**
- 4. Toetatakse ühe kontsentreeritud puhkeala väljaarendamist Alam-Pedjale kui paljude hajutatud puhkekohtade lubamist. Reku oleks potentsiaalne koht – KeA suhtleb vallaga, et ÜP-s seda käsitleks.**
- 5. Märt Holtsmann vaatab Kärevere sillad üle ja pakub Transpordiametile ise mitte-invasiivse lahenduse sildi paigaldamiseks välja ning edastab tulemuse RMK-le.**
- 6. Koristustalgud korraldatakse sügisel, külastushooaja lõpus ja enne kevadist suurvett.**
- 7. Alam-Pedja külustusmõtjudele tuleks teha keskkonnamõtjude hindamine.**
- 8. Selli-Sillaotsa rajal võiks istekohti (pinke) olla, kus jalga puhata. RMK kaalub seda vajadust, aga töö tähtaega ei ütle.**
- 9. Kirna raja likvideerimisega ei kiirustata.**
- 10. Puhastada Kirna PLK-le ulatuv rada RMK, KeA PLK ja lepingulise maahooldaja osalusel selle vanasse trassi. Ragnar Kapaun vaatab PLK piiri üle ja talgute korras tehakse augustis töö ära.**
- 11. KeA on seisukoha Laashoone luhatee osas kujundanud ja uurib selle realiseerimise võimalusi.**

Protokollis

Kaili Viilma